

Зміст

←	Передмова	7
	Саша в кризі	9
	Той Олег	34
	Бетті та Мотря	63
	Страх арбітра перед стартовим свистком	82
	Яна на хвилях спогадів	112
	Пригоди Омелька Однорухого	131
	Море Свети	155
	Мишко та дівчата досліджують Голодомор	180
	Оля і Різдво	199
	Остання путь судді Піхтерьова	210
	Сільпо трагічних пристрастей	265
	Гриша і Все	293
	Ліда не зростає духовно	319
	Василь Петрович і син	341
	Ніколи не було сексу	361
	Саня з автозаку	381

Все у моїй голові	401
На тихому пляжі	413
Папа Дєд	435
Як двадцять два сумні дембелі усміхнулися	458

Передмова

←

Навесні 2020 року, у розпал першої хвилі ковідної епідемії, яка пригальмувала видання книжок і взагалі здавалася чимось страшним (ха-ха, а ви теж стали з ностальгією згадувати ковід після 24 лютого?), я зрозумів, що файл «Задумки», куди я записував ідеї для оповідань, розрісся до десятків сторінок і тиснув на мене думкою, що ніякі це не «Задумки», а їх братська могила. Я подумав, що це знак, та вирішив присвятити карантинні будні переведенню задумок у готові оповідання. Так стартував проєкт «Івченко наживо», в якому я понад рік щотижня писав по оповіданню. Це був цікавий досвід, часто непростий, а подекуди стресовий, бо іноді «Задумки» не допомагали і доводилося писати оповідання з коліс.

Закінчився цей марафон тим, що файл «Задумки» геть спорожнів, а от у теці «Готове» було рівно шістдесят файлів оповідань на будь-який смак. Дав їм настоятися, потім перечитав на свіже око.

Ті, що викликали сумніви або потребували до- чи переробки, прибрав. П'ятдесят. Перечитав ще раз. Прибрав ще, бо хороші, але не ідеальні. Сорок. Перлини, best of the best, радість очей моїх, амброзія малих форм. Але проблема в обсягах. Якби їх видати усі разом, то це була б не книга, а важкий травмонебезпечний предмет. Довелося переполювинити і відібрати вже не за якістю (всі чудові!), а за духом. У підсумку — двадцять.

І тут я зламався на назві. Зазвичай, коли пишу роман, то маю назву вже на початку. Буває, що вона змінюється, але в цілому

все більш-менш прогнозовано. Зі збірками оповідань усе не так. Це завжди пригода, і ти, коли починаєш її, геть не знаєш, де закінчиш. І от я опинився сам на сам з двадцятьма оповіданнями, які волали: «Назви нас!» Спробував піти легким шляхом: дати книзі ім'я по одному з оповідань. Але це значить виділити саме його, а як виділиш один діамант з цілої жмені? Не те. Тоді спробував вгадати назву, яка б підвела ризику під всіма оповіданнями. Довго ламав голову, але кожного разу це була не риска, а прокрустове ложе, бо загальний концепт неодмінно залишав за бортом частину оповідань. Розгублений і знесилений, я звернувся за допомогою до друзів у фейсбуці. Мій допис починався фразою «Спочатку їх було шістдесят» і містив коротку історію цих текстів. Я пропонував фб-друзям кілька варіантів назви, почалося жваве обговорення, в ході якого письменник Юрій Камаєв зауважив, що «Спочатку їх було шістдесят» — це ж і є потрібна назва, бо в ній і саспенс, і загадка, і натяк на непередбачуваний сюжет. Я прочитав і відчув, що книга дійсно має називатися так і тільки так. І взагалі, чи багато ви знаєте книг, у назві яких зашифрована історія їх написання?

Жорна видавничого процесу мелють неспішно, то лише наприкінці 2021 року ми з редактором Олександром Красюком почали працювати над текстом. Планувалося, що книга вийде «під Арсенал», десь у травні 2022-го. Але потім сталося 24 лютого — і було вже не до книг.

Лише влітку, коли Україна потроху при звичаювалася жити у стані війни, у видавництві вирішили продовжити готувати книгу до виходу. Мене спитали, чи не хочу я щось переписати чи змінити з причин війни. Я знову перечитав книгу і зрозумів, що нічого переписувати не треба. А ще — який же кайф читати книгу, в якій немає цієї війни! Сподіваюся, дорогі читачі, ви оціните.

Якщо ж виникне бажання поділитися враженнями від книги безпосередньо з автором, пишіть сюди: vv76@ukr.net

З повагою письменник Івченко

Саша в кризі

← *(Це оповідання отримало друге місце на Міжнародному конкурсі прози «Без меж» у 2021 році)*

Я була вже за кілька хвилин від дому. Цей світлофор, потім ще один, тоді заїзд у двір, ще кілька десятків метрів — і мій під'їзд у дворі затишного будинку у Вишгороді. Грала приємна музика, я потроху відходила від важкого робочого дня. На хіднику поруч було повно пішоходів. Кілька підлітків, один дуже прищавий, красуня років двадцяти виступає наче подіумом, літній чоловік у бувалому спортивному костюмі. А от молода жінка чекає свою дитину: гарненьку дівчинку у красивому смугастому костюмчику. Дівчинка неквапливо йшла, з серйозним виглядом дивилася навколо, схожа на маленьку топменеджерку. Жінка не психувала, як то часто роблять місцеві мамки, а присіла і усміхалася назустріч доні. Усмішка жінки видалася мені знайомою. Де б я її могла бачити? Робота? Та ні, щось інше. Стала згадувати. В мене хороша пам'ять на обличчя і значно гірша на обставини. Зосередилася. Точно знайоме обличчя.

А потім я відчула холод. Хвилю льоду, яка почала розтікатися по мені ще за мить до того, як я згадала, де бачила цю жінку. Її звали Оля, зовсім молода, трохи тупувата і дуже добра. Ми з нею потоваришували, коли разом лежали «на збереженні» у палаті пологового будинку. Три з половиною роки тому. Ну так, її малій

і було десь три з половиною. Гарна дитинка, і Оля виглядала такою щасливою, поцілувала доньку, що підійшла. Наче з картинки книги про щасливе материнство. Зелене світло.

У кіно в такі моменти героїня від хвилювання забуває рушити з місця, їй починають сигналізувати, а вона ледь-ледь виринає зі спогадів. Але я цілком буденно зрушила з місця, проїхала метрів сто і акуратно зупинилася біля тротуару. Ще й подивилася, чи немає знака заборони зупинки. Поставила машину на ручник. Потім видихнула, зі стогоном, бо холода, що розлився мною, наче різав мене зсередини. Кришталіки льоду руйнували кожен клітин мені. Дрібні уколи поєднувалися у вибух болю, я відчувала, що лечу в якесь провалля, можливо, у пекло.

Завжди вмів швидко реагувати. Моє вміння тримати удар і приймати рішення під тиском цінувалося на роботі. Що робити? Треба було повертатися до офісу. Вдома мене б накрило. На очах у Міри. Ні. Рушила знову, доїхала до перехрестя, розвернулася і поїхала на Київ. Узяла телефон, подзвонила Мірі.

— Привіт, мала. Сьогодні мене не буде, треба попрацювати.

— Сподіваюся, це не через мене?

— Звісно, ні.

— Я приготувала вечерю і збиралася відкоркувати для тебе вино.

— Звучить спокусливо, але не можу.

— Сподіваюся, твоє «треба попрацювати» — таки відмазка і ти їдеш кудись гульбенити.

— Ти оптимістка.

— Вранці приїдеш?

— Не знаю, як вийде.

— Вечерятиму і за себе, і за мою дівчинку.

— Смачного. Як коте?

— Коте в поряді.

— Погладь їх за мене.

— Та я їх затискала від стресу! Вони вже від мене тікають.

— Хай знають, що таке по-справжньому чуттєва жінка.

— Моя ти крижинка!

— Завтра побачимося.

Вдома у мене жила подруга, Міра. Болісне розставання з колишнім, попросилася на тиждень-два, щоб зібратися з думками і підготуватися до самостійного життя після шести років досить тісних стосунків. У неї все теж закінчилося на вагітності. Щоправда, на перших тижнях, а не на останніх. Її хлопець, коли почув про вагітність, влаштував скандал. Мовляв, це вона зробила навмисно: не вірив у прорахунки з контрацептивами, це все — хитра пастка, яку наставила підступна провінціалка, щоби претендувати на омріяне столичне житло. Несподівано з хлопця потекло стільки лайна, наче він був переповненою гівновозкою, а не приємним на вигляд хіпстером. Паніка, переляк, образи, вимога аборту. Міра спочатку і сама думала про аборт, бо дитина була зараз трохи не в тему. Весь цей ковід... її звільнили зі старої роботи, ледь знайшла нову, тільки трохи там закріпилася, ще навіть на відпустку не напрацювала. Аж тут ця вагітність. Дійсно випадкова, бо ж сумлінно ковтала контрацептиви. Подруга думала, що просто обговорять з бойфрендом і дійдуть згоди. Але хлопчик несподівано продемонстрував своє справжнє обличчя. Яке виявилось огидним. Міра пішла.

Тепер мала ще трохи часу, щоб вирішити, що робити далі. Так-так, вона ще не вирішила. Бо варіант з абортom, який раніше був чи не єдино можливим, тепер став варіантом, на якому наполягав мудак. Міра не хотіла виконувати його вимоги. Ну, й їй вже тридцять три, не те щоб «годинник цокав», але ж час подумати, і якщо вже так сталося, то...

Можливо, на подругу вже почали діяти гормони. Я десь читала, що кілька поколінь жінок, що мали вільний доступ до абортів, вплинули на природний добір: більше шансів вижити мали ті ембріони, які вже в перші тижні свого перебування могли впливати на матерів, запускати в них гормональні реакції, які б примушували

народжувати, а не йти на аборт. Мало знаюся на біології, але видається логічним. Нами всіма керують гормони, послухайте лекції Сапольські.

Тихо дзенькнув вайбер. Подруга надіслала фотографію. Вона за столом, якийсь складносурядний салат у мисці, тости, тарілка сиру, келих з чимось червоним (ні, не вино, вона ж і курити перестала, мабуть, виноградний сік) і мої хлопці: Гней Флавій та Муцій Сцевола. По виразу мармиз видно, що вже ситі. Але все одно жадібно дивляться на стіл зі своїх стільців. В очах надія на шматочок сиру. Сир вони дуже любили.

«Смачного!» Відповіла, але усміхнутися не змогла, хоч любила цих засранців. Гнея Флавія я підбрала ще у Києві, біля смітєвих баків будинку, де ми знімали квартиру з Антоном. Просто пішла виносити зів'ялий букет, а тут це диво, маленьке і хворе. Від холоду і голоду в нього віднялися задні лапи, то тягнув їх за собою і жалісно нявчав. Як тут було встояти? Забрала з собою. Антон цього не схвалив. Він же був перфекціоніст. Якщо заводити kota, то це мав бути кіт, яким би ми гордилися: бездоганна порода, документи, участь у виставках. А взяти якогось каліку з невідомим родоводом? Антон скривився, але нічого не сказав. Він тоді часто нічого не говорив, це був такий його спосіб підтримати мене. Я пережила страшно, то вимоги до мене були дещо послаблені. На деякий час. Не знаю, скільки він виділив мені. Можливо, пару місяців, навряд чи більше. Антон не любив гаяти час.

Впевнена, що він вирішив усе вже в перші дні. Але дав мені час, бо піти від мене одразу було б некрасиво. А він же мав бути ідеальним. Тож він терпів — спочатку мене саму, потім з Гнеєм Флавієм. Зручна версія, що цей миршавий котик став субститутом дитини. Мовляв, Саша налаштувалася на материнство, не склалося, але хоч щось. Спаралізований котик замість немовляти.

Гней Флавій, до речі, за тиждень спокою, тепла і хорошого харчування оклигав. Потім я сказала Антону, що піду. Він щось забелькотав на кшталт, що я не маю вирішувати зопалу, треба

почекати і все таке, але ж я бачила, як він зрадив. Бо оця роль відданого чоловіка, що підтримує свою жінку в біді, була для нього обтяжливою. До того ж кидала тінь на його перфектність. Він же був довершеним: бігав марафони, став «Залізною людиною», вів блог і тренінги, писав книгу про свої звершення, про те, як треба керувати власним життям, спрямовувати його на досягнення величних цілей, а не нидіти, жалюгідно жевріючи. Поки я була молодою, перспективною юристкою в поважній фірмі, все було добре. Потім я мала народити чудову, зразкову дитину, яка додала б тем для блогу і привела нових рекламодавців. Але я не впоралася, підвела Антона, замість маленького, рожевого янголятка народила синюшний трупик. Плід. Ті, кому не пощастило народитися живим в Україні, ніколи не стануть дітьми. Просто плід. Плід забирати будете? Та ні, кому потрібен плід, усім потрібні рожеві немовлятка. В утилізацію його.

Я видихнула. Лід різав мене всередині. Якого чорта? Чому я так швидко скотилася від котів у пекло? Увага на дорогу! Трохи збавити швидкість, бо занадто розігнала. Спокійно, трохи потерпіти, а на роботі не буде жодного льоду, який крає нутро. Поки ж повернуся до котів. Муцій Сцевола з'явився після того, як зоопсихолог сказав, що Гней Флавій важко витримує самотність (я приходила з роботи лише поспати) і йому потрібен товариш для ігор. У той же день побачила допис про знайдених кошенят, подзвонила. Люди, що віддавали кошенят, виявилися прискіпливими, а не аби зіпхнути з рук, то мені довелося ледь не іспит складати: чи я готова, чи маю все необхідне і так далі. Склала і стала господинею вже двох котів.

Десь прочитала, що наявність котів у дівчини суттєво знижує ймовірність когось зустріти. Бо, по-перше: коти добряче пом'якшують самотність, якщо комусь кортить її пом'якшувати; а по-друге: чоловіки ревнують до котів, починають з ними конкурувати і, звісно, програють. Я не переймалася самотністю, зосереджена на роботі, а коти допомагали мені розслабитися вдома.

У Києві довелося трохи помикатися у вечірніх корках, та на-
решті заїхала на офісну парковку. У мене цілодобова перепустка,
то піднялася ліфтом на наш поверх. Відчинила двері, пройшла до
свого столу. За деякий час передзвонив директор. Побачив з ка-
мер, що я прийшла увечері в офіс.

— Сашо, щось забула?

— Хочу попрацювати.

— Наче ж нічого термінового.

— Хочу підтягнути «хвости».

— Сашо, «хвости» у тебе? Не вірю.

— Їх немає, бо я підтягую.

— Ну добре, працюй. Якщо бажатимеш прилягти, мій диван
до твоїх послуг.

— Дякую.

Спати я не збиралася. Сіла працювати, час від часу пила каву.
В офісі стояла хороша кавомашина. Сиділа до ранку, вже почали
приходити колеги. Працювала далі. План був такий — коли над-
вечір мене почне вирубати, викличу таксі і поїду додому спати.
Але не вирубало. Зовсім не хотілося спати. І повертатися додому
теж. То я залишилася. Знову працювала ніч. Далі час почав упо-
вільнюватися, розтягуватися, я наче потрапила за якусь скляну
стіну.

Десь в обід мене викликав директор. Дивився на мене схви-
льовано.

— Їдь додому.

— Ще трохи залишилося.

— Сашо, додому. Зараз же. Ти схожа на людину на кокаїні.

— Ти знаєш, що я не вживаю.

Нас на фірмі регулярно перевіряли.

— Знаю. Але з тобою щось відбувається. Поїдь додому, поспи.
Якщо треба, візьми відпустку, відпочинь, ти останнім часом бага-
то працювала.

— Я не...

— Сашо, ти мій актив, досить цінний, я не хочу тебе втратити. Не знаю, що з тобою, але виглядає тривожно. Ти хочеш втекти в роботу, але це не працює. Закінчуй цей забіг, пошукай якісь інші методи врегулювання свого стану.

Можливо, я б посперечалася, але я вже переробила майже все. Я не знала, чим зайнятися далі. То кивнула і пішла.

— Виклич таксі, сама не їдь. Ти зараз не в тому стані.

— Так.

Їхала у ліфті і мене охоплювала паніка — ось зараз поглине біль, той лід зсередини. А я ж вважала, що успішно все пережила, перегорнула сторінку, викреслила ті події з пам'яті. Виявилось, що ні. Побачила ту Олю і все. Ми були на однакових строках і мали народжувати ось-ось. А потім мене забрали до операційної. Коли я, ледь жива, повернулася до палати, Олю вже забрали на пологи. Більше ми не бачилися. І ось зустрілися, у Вишгороді. Як вона там опинилася? Жила ж на Троєщині, дурепа. Згадала її нескінченні розмови телефоном. То з мамою, то з подругами, то з чоловіком. Порожні розмови ні про що, які могли тривати годинами. Добре, що я здебільшого лежала в навушниках і слухала подкасти. Згадала цю її дитину. Погляд, хода, щічки.

Мені стало нестерпно боляче. Я аж скрутилася. Вивалилася з ліфту на підземній парковці і далі не змогла йти. Мені ж здавалося, що все дійсно позаду. Я тоді пояснила собі, що так буває: певний відсоток невдалих пологів. Я не звинувачувала себе, я розуміла, що в колоді є погані карти і хтось їх обов'язково витягне. В мене не було якогось самокатування, що от це покарання за щось, що це має якесь пояснення. Чиста випадковість. Навіть лікарів не могла звинуватити, бо вони робили, що могли. Просто не пощастило.

— Вам погано?

Підійшов охоронець. Я кивнула. Мені дійсно було погано. Дуже погано. І я до цього не звикла. В мене було досить комфортне життя, з мінімумом негативу, а тут мене наче зсередини перепускало на м'ясорубку.

— Викликати «швидку»?

— Ні, відсиджуся в машині.

Ледь дійшла і впала на сидіння. Охоронець пару разів проходив поруч, перевіряв, мабуть, чи не померла я. Подивилася у дзеркало — обличчя наркоманки з кіно. Краплі поту на чолі, але гостра крига всередині. Треба було якось рятуватися. Робота вже не варіант. Алкоголь теж. Коли я хоч трохи перебирала, в мене починала страшенно боліти голова. Снодійне? Просто вирубатися на добу і все. Варіант. Я завела двигун і рушила: доїхати додому, попросити Міру не турбувати і влягтися спати. А потім уже думати, що далі.

Їхала Києвом, намагалася раціоналізувати, що відбувається. Так, мені боляче. Дуже-дуже. Мабуть, материнський інстинкт. Три з половиною роки тому мені вдалося якось обдурити його, оббігти, зануритися в роботу і сховатися. Я думала, що все минулося. Я ж емоційно не прив'язувалася до плоду у своєму животі. У нас з Антоном був раціональний план: народження, максимум рік у декретній відпустці, краще менше, няня, вихід на роботу і продовження побудови кар'єри, не зупинятися, попереду стільки цілей, стискати кулаки і пришвидшуватися, тримати дихання! Всі ці гасла у мене в голові досі лунали голосом Антона. Чомусь згадала про поховання. Антон одразу сказав, що не хоче ховати. Бо плід, чернетка, недолюдина, про що взагалі мова? Для чого та могила? Щоб зациклюватися на цій невдачі, щоб терзатися, плакати, постійно повертатися в минуле? Якщо впав, треба швидко підвестися і далі прямувати до цілі. Ось так. Ми і попрямували. Щоправда нарізно.

Знову хвиля болю, я ледь не закричала. Відчай, паніка, промінь надії. Схопила телефон подзвонити Альбіні. Три з половиною роки тому вона дуже мені допомогла. Кілька десятків сеансів — я зіпнулася на ноги. Потримала телефон у руці і кинула на пасажирське сидіння. Ще взимку Альбіна померла. Чортів ковід. Ось ніби щойно ми говорили телефоном, Альбіна сміялася з себе,

що в неї зник нюх, потім знайомий написав, що вона в реанімації, а за кілька днів допис на сторінці Альбіни про її смерть. Навіть на похорон не можна було прийти. Бо епідемія. Я тоді взяла тижневу відпустку і поїхала в дідову хату у Займищах, маленькому хуторці на Поліссі, щоб виплакати.

Показала поворот і потроху з'їхала на узбіччя. Зупинилася. Займища. Чому я раніше не згадала? Тоді вони мені дуже допомогли. Безлюдний хутір серед лісів та боліт. Я рубала дрова, топила пічку, носила воду з колодязя, готувала у чавунку, багато гуляла, звикала до того, що Альбіни більше немає. Останнім часом ми бачилися не на сеансах, а просто пили каву чи гуляли. Цікаво, Альбіна здогадувалася, що біль досі живе в мені, що мене може так перемолоти? Не знаю і вже не дізнаюся.

Подзвонила директору, попросила відпустку. В найближчі дні у мене була пара важливих зустрічей. Попрохала перенести. Директор погодився.

— З тобою все гаразд?

— Ще ні, але вихід уже близько.

— Поспи.

— Так.

Написала Мірі, що їду у Займища, планую добу спати, а потім може приїздити у гості, якщо її приваблюють дикі краї. Заїхала в супермаркет, скупилася, далі зупинялася на заправках, пила міцну каву, а потім тиснула на газ. Дивний стан, але мені здавалося, що я контролюю ситуацію.

Мені і тоді так здавалося, три з половиною роки тому. Все ж було добре. Багатьох дівчат клали в лікарню «на збереження», деяких просто з перших місяців. У мене все було в нормі, я була теж у нормі, Антон любив хвалитися перед друзями, як просто мені дається вагітність. Вважав, що все це завдяки спорту. На думку Антона, будь-яка хвороба могла бути лише наслідком ліні і поганого ставлення до свого тіла. Я мала підтвердити теорію Антона, але налажала, народила не дитину, а плід, мертві кілограми

бозна-чого. Це було важким ударом по Антону. Я не виправдала його довіри.

Подзвонила Міра.

— Сашо, що за Займища?

— Райська місцинка серед соснових гаїв та заливних лук.

— І якого біса ти туди поперлася?

— Треба трохи зібратися з думками.

— Щось сталося. Ти впевнена, що тобі треба до тієї діри, а не, скажімо, до психіатра?

Міра добре мене знала.

— Так, впевнена.

— Повертайся. Бо я нервую, а мені не можна.

— Ти щось вирішила?

— Так.

— І?

— Спробую стати мамкою. В хрещені підеш?

— Ну, звичайною мамкою стати не вийшло, то буду хрещеною.

— Домовилися.

Десь за годину і ще пару порцій кави я зупинилася біля будинку Андрійовича. Останній у селі, якраз на дорозі до Займищ. Андрійович наглядав за хатою, щоб не розікрали, косив траву і доглядав сад. Від діда мені залишився чудовий сад. Пів сотні дерев, які досі давали хороші врожаї. Андрійович регулярно надсилав фото, був готовий відправляти посилки з ягодами та фруктами Новою поштою, але я його зупиняла. Бо що мені робити зі всім тим у Києві? Я могла з'їсти яблуко чи пару слив, але Андрійович хотів надсилати відрами.

— Андрійовичу!

— Сашо?

Йому було під сімдесят, але досі енергійний та бадьорий. Колишній вчитель, прискіпливий і трудящий.

— Не чекав! Чого не подзвонила?

— Та якось зненацька вирішила. Ось гроші за майбутні місяці, а це шоколад.